Lit. oudejaarsavond – Diependaalsekerk; kleur: wit, tekst: Jona 4 en Psalm 90

- welkom en mededelingen (oud.v.dienst)

(we gaan staan)

- intochtpsalm lied 90:1 en 3

- stilte
- groet: V. De Heer zij met u
  A. ook met u zij de Heer

(we gaan zitten)

- bemoediging: V. Onze hulp is in de naam van de Heer
  A. die hemel en aarde gemaakt heeft

- Psalm 90 : 4

- gebed om de Geest

- we zingen gez. 280:5, 6 en 7

- we lezen Psalm 90:1-12

- we zingen Psalm 90 : 6

- de 2e lezing Jona 1:4 en 1:17 en 2:10 en 4:1-11
- antwoordlied: 178:2, 4, 9, 11, 14 en 15

- overdenking

- we zingen lied 513:1, 2, 3 en 4

- kaarsenritueel **ROOD**: passie/liefde/strijd/dood
  GROEN: leven/hoop/jeugd/toekomst

- danken en bidden (met stilte, afgesloten met het “Onze Vader….”)

- slotlied: 747:1 en 8

- wegzending en zegen met gezongen “AMEN”

Lieve mensen, beste vrienden, zusters en broeders,

Wij hebben allemaal een bepaald beeld van God: de Eeuwige of de Almachtige of de Onzienlijke of de Barmhartige….. Uit de twee teksten van vandaag komt op het eerste gezicht een beetje een naar beeld van God naar voren. Een beeld van God die mensen straft en manipuleert. “Wij komen om door uw toorn” zegt Mozes in zijn Psalm. En Jona heeft niets in te brengen dan lege briefjes… hij heeft niets te willen! De mens Jona wikt, maar God beschikt!

Bij nader inzien blijken beide verhalen een dubbele bodem te hebben – misschien wel een driedubbele. Teksten met een verborgen boodschap. En met jullie wil ik vanavond, op de drempel van het nieuwe jaar, met de na-smaak van Corona nog in de mond en de vieze smaak van een smerige oorlog in de achtertuin van Europa…. Tegen die achtergrond wil ik met jullie proberen te ontdekken op welke manier wij 2023 in kunnen gaan met de Levende God, zonder dat we depressief van Hem zouden worden. Eerder met hoop, met onze geloofs-antenne op scherp – op zoek naar richting in het doolhof van onze moderne tijd.

Jona lijkt weinig in te mogen brengen. Hij kan vluchten wat’ie wil … uiteindelijk komt hij toch in Ninevé. Welk mens kan Gods roep weerstaan? En Psalm 90 (de oudejaarspsalm) lijkt duidelijk te maken dat wij mensenkinderen helemaal niets voorstellen ten opzichte van God …. “U bent van eeuwigheid tot eeuwigheid” en “U vaagt ons weg als slaap in de morgen” en “Wij komen om door uw toorn…” Het zijn verhalen in de Bijbel waar je als mens nou niet bepaald vrolijk van wordt….

Toch zijn daar wel kanttekeningen bij te maken. Een paar details uit de teksten: God <u>roept</u> Jona, maar die luistert lekker niet. Dan <u>stuurt</u> God een storm … en als het de zeelui het lot werpen, komt Jona als verdachte veroorzaker naar voren. Die dekselse (dat is overigens het synoniem voor: verdoemde!) – die dekselse Jona zit achter hun orkaan …. En op eigen

verzoek gaat hij overboord. Hij verdrinkt liever dan naar die God met zijn barmhartigheid luisteren!

Maar zo makkelijk geeft God het niet op. Niet met Ninevé én niet met die stuurse Jona. Dus stuurt God een grote vis…. Geen walvis, want die zou stikken in een 2 euro muntstuk. Een grote vis dus. En in de buik van de grote vis (hier komt een dubbele bodem: het is het beeld van het graf waarin Jezus 3 dagen lag) …. In de buik van de grote vis komt Jona tot inkeer. Dan spreekt God tot de vis … en Jona komt gezond en wel op het droge. Dit stuk van Jona is een soort van Paasverhaal!

Jona doet wat hij in de buik van symbolische zijn graf beloofd heeft: met frisse tegenzin én enig leedvermaak profeteert hij (in Gods naam) de ondergang van Ninevé. Maar kijk wat gebeurt: De Ninevieten bekeren zich. En God in zijn hoge hemel ziet het en krijgt van zijn voorgenomen besluit berouw. En de Eeuwige gaat de stad sparen. Tot groot verdriet van Jona en tot een woede die zo immens is dat hij op ontploffen staat. Letterlijk: hij wordt zo kwaad dat hij er bijna in blijft.

Dan stuurt God een wonderboom. Jona laat zich daardoor vertroosten. Maar een dag later stuurt God een worm: die eet de ricinusplant op en die verlept binnen 15 minuten. En dan beschikt God een verzengende oostenwind; zo erg dat Jona opnieuw van woede liever dood is dan levend. En dan komt de moraal van het verhaal, de plot die elke twijfel plat slaat: als jij zo kwaad bent om de dood van die éne plant waar jij niets voor hebt hoeven doen …. Zou Ik dan geen verdriet hebben om Ninevé, die grote stad met 120.000 inwoners die het verschil niet kennen tussen – wij zouden zeggen: Kerst en Pasen – links of rechts … en daarnaast nog veel dieren?

Wat gebeurt hier nu eigenlijk allemaal? Ik kom daar zo meteen op terug. Eerst een verhaal van Berthold Brecht dat ons op het spoor zou kunnen zetten.

Het is tussen kerst en Oud&Nieuw in het jaar 1929. De Amerikanen noemen het The Great Depression. Honderdduizenden werkelozen die tot voor

kort loonwerkers waren maar nu zonder vaste woon- of verblijfplaats in Detroit en Chicago leven, zwerven rond op straat. Ze zoeken vertwijfeld naar een baan. Ze scharrelen radeloos door de sneeuw als mensen zonder hoop naar een gaarkeuken of een slaapplaats. En als ze ergens aankomen blijkt dat er zo niet honderden zo niet duizenden vóór hen op het gerucht zijn afgekomen.

Praktisch zoekt ’s avonds in een vage kroeg een plekje om wat warmte te vinden en voor een grijpstuiver een half glas whisky te bestellen. Daar moet je dan wel de hele avond mee doen, want zonder whisky in je glas moet je weer naar buiten. In zo’n kroeg speelt zich het volgende verhaal af.

Het is tegen half 11 – iedereen kijkt vertwijfeld van het glas naar de klok en terug. Ineens komen er drie goedgeklede jonge kerels binnen. Ze smijten vijf biljetten van $ 10,= op de bar en schreeuwen opgewonden: “Iedereen een vol glas van de beste whisky!” De stemming slaat ogenblikkelijk om van wanhoop in feestgedruis. Iedereen drinkt in één teug zijn oude glas leeg en sluit aan in de rij voor nieuwe whisky.

Daarbij let iedereen nauwkeurig op dat er geen druppel te weinig in het glas gaat. Sommigen proberen met een tweede glas een wisseltruc uit te halen, maar de waard is niet gek! Toch wil er geen vaart in het feest komen. Alsof niemand deze glimlach van de hemel durft te vertrouwen. Alsof de duivel er zijn groezelige hand in heeft. Na een slordige 15 minuten vertrekken de drie jonge mannen weer – misschien op zoek naar een gezelliger kroeg of dankbaarder publiek.

Hoe dan ook, de stemming komt maar niet los. Plotseling komt er iemand op het idee om elkaar verlaatte kerstcadeau’s te geven. Maar de cadeaus hebben een plagerig gehalte. De waard krijgt een emmer sneeuwwater zodat hij zijn whisky kan aanlengen. Een knap meisje van net 20 jaar krijgt een oude lap stof zodat zij een zwoel showtje kan dansen. Een oude man met twee vingers aan zijn rechterhand krijgt een padvindersmes en een stukje touw. En zo komen meerderen een keer aan de beurt.

Maar dan komt de grootste grap – met een stoutmoedig karakter. In hun midden is een man waarvan iedereen wel weet dat hij doodsbang is voor de politie. Zodra er agenten in de straat komen maakt hij zich altijd klein en wordt hij lijkbleek. Voor hem scheuren ze drie bladzijden uit het telefoonboek met daarop alleen maar de nummers van alle politiebureau's van Chicago en Detroit. Die bladzijden worden ingepakt in een paar oude kranten die toevallig naar binnen waren gewaaid, toen de drie jonge mannen weer naar buiten gingen. Daar gaat het touwtje van de man met de 2 vingers omheen zodat de boel bij elkaar blijft. Het jonge meisje overhandigt het pakje met een zwierig gebaar.

De man wordt duidelijk zenuwachtig. Alsof hij het niet vertrouwt. Hij kijkt iedereen gespannen aan met kraaloogjes die onrustig en argwanend staan. Voorzichtig peutert hij aan het touwtje. Behoedzaam en gespannen haalt hij het touwtje eraf. Dan wikkelt hij de kranten langzaam van de inhoud af. Hij houdt de cadeauverpakking open. Vervolgens ziet iedereen dat de inhoud van het pakje – de bladzijden met politienummers – zachtjes naar beneden dwarrelt.

Zelden in hun leven hebben deze mensen iemand zo snel van humeur zien veranderen. Ineens zien ze dat de ogen van de ontvanger strak beginnen te staren naar de kranten – de cadeauverpakking. Het is niet de inhoud van het pakje, het is de verpakking zelf die zijn aandacht heeft. Hij kromt zich werkelijk om de krant heen. Als hij opkijkt heeft niemand, werkelijk niemand ooit daarvoor of daarna een mens zo zien stralen als deze bange, schuchtere man.

"Daar lees ik zojuist in de krant….," zei hij met een hese stem – die in een belachelijk contrast staat met zijn stralende ogen, "daar lees ik zojuist in de krant dat de echte daders van die moord van de zomer al zijn opgepakt!" En hij begin te lachen en te huilen van geluk. Tranen biggelen over zijn wangen.

En de omstanders begrijpen ineens maar al te goed waar zijn angst voor de politie mee te maken had gehad. De verdenking waarmee hij al die tijd had moeten leven … en dat hij zojuist heeft ontdekt dat hij

niet meer onder verdenking staat. Dat geeft eindelijk de omslag in de stemming van de avond. Het wordt een feest dat vrijwel niemand van de aanwezigen zijn leven lang is vergeten. Daarbij speelt het natuurlijk wel degelijk een niet onbelangrijke rol dat niet de inpakker die verpakking heeft uitgekozen, maar dat de lieve Heer die met de ijskoude noordoosten wind naar binnen heeft laten waaien.

De mens wikt, God beschikt. Maar op welke manier dan? God roept Jona (dat voelt hij van binnen), maar God stuurt een storm, God beschikt een vis, God laat de vis Jona uitspugen, God beschikt een wonderboom, God beschikt een worm die de wonderboom aanvreet, God beschikt een verzengende Oostenwind. Maar God beschikt niet over Jona. God beschikt niet over mensen. God roept mensen. En Hij beschikt over engelen, Oostenwinden, soms dieren…. God beschikt omstandigheden. Daarvan schrok Mozes zo ernstig dat hij Psalm 90 schreef.

En wij kunnen daar kwaad om worden. Of verdrietig. Of we kunnen het onrechtvaardig vinden. Maar als God iets doet op aarde, dan staat dat in het teken van zijn reddingsplan. Dat is de blauwdruk van ons bestaan. Geen bouwtekening tot in detail. Jona zag dat al aankomen: “Ach Heer, heb ik het niet gezegd toen ik nog thuis was….? Ik wist het wel: U bent een God die genadig is en liefdevol, geduldig en trouw en tot vergeving bereid.”

Niemand weet het lot dat op hem wacht. Je weet niet of je 70 of 80 wordt. Of 18 jaar of 18 dagen of 18 seconden…. We kennen niet de omstandigheden noch te tijden die op ons wachten. Maar – zo vertellen ons deze verhalen: daar hoeven we ook niet bang voor te zijn. Onze tijden zijn in Gods handen. Niet dat God daarover beschikt; nogmaals, God beschikt niet over mensen. Wel dat niemand uit zijn hand valt! Op het dieptepunt van zijn leven zegt David: in uw hand liggen mijn lot en mijn leven. Als we dat meenemen naar het nieuwe jaar, kunnen we gerust ons oud en nieuw vieren.

Amen.